

KS. PAWEŁ NOCKO

TOŻSAMOŚĆ PREZBITERA W ŚWIETLE WYBRANYCH HOMILII BENEDYKTA XVI (2005-2011)

Jednym z głównych źródeł poznania nauczania Benedykta XVI o tożsamości prezbitera są jego homilie wygłoszone w czasie udzielania przezeń sakramentu święceń, a także homilie z Mszy Świętej Krzyżma. Analiza tego nauczania pokazuje, że papież, omawiając poszczególne znaki i gesty obrzędów święceń, wskazuje na ich konkretne, teologiczne, duchowe i praktyczne znaczenie. Można by stwierdzić to inaczej, że święcenia prezbiterów i towarzyszące im znaki oraz słowa, stanowią odpowiedź na pytanie: kim jest prezbiter i jakie są jego zadania? Przy opracowaniu tego artykułu korzystano także z przemówień papieża do duchowieństwa i seminarzystów. Tłem tego artykułu stanowią nauczanie II Soboru Watykańskiego, a także myśli wybranych teologów.

NAŁOŻENIE RĄK I MODLITWA ŚWIĘCEŃ

Sakramentalny obrzęd święceń włącza prezbitera w misję apostołów. Przez ten sakramentalny znak dokonuje się obdarowanie Duchem Świętym, przez którego przyjmujący święcenia ma udział w misji, będącej kontynuacją posługi apostołów. Benedykt XVI stwierdza w tym kontekście, że w sakramencie święceń dokonuje się włączenie w „wielki pochód tych, którzy od dnia Pięćdziesiątnicy otrzymali misję apostołską”. Prezbiter ponadto wchodzi do wspólnoty prezbiterium oraz do wspólnoty z biskupem i następcą św. Piotra¹. Papież, wspominając swoje święcenia, mówił, że był to moment włączenia „we wspólnotę przyjaciół

Ks. mgr PAWEŁ NOCKO – doktorant Instytutu Liturgiki i Homiletyki KUL; adres do korespondencji – e-mail: pawelnocko@interia.pl

¹ Por. B e n e d y k t XVI. *Przebaczenie przemienia świat i buduje pokój. Msza św. w uroczystość Zesłania Ducha Świętego i święcenia kapłańskie*. „L'Osservatore Romano” 26: 2005 nr 7-8 s. 23.

Jezusa, powołanych, aby być z Nim i głosić Jego orędzie”². Dzięki święceniom prezbiter staje się pasterzem w służbie wielkiego Pasterza Jezusa Chrystusa. Sakrament ten całkowicie włącza święconego w Chrystusa³, aby mógł wypełniać swą posługę w jedności z Nim jako Jedynym Pasterzem. Jest to jedyna droga do tego, by stać się pasterzem owczarni Chrystusowej. Dokonuje się to dzięki sakramentowi święceń prezbiteratu, który sprawia najgłębszą jedność ze Zbawicielem⁴.

Benedykt XVI, rozważając istotę kapłaństwa, sens i cel posługi prezbitera, zauważa, że najważniejszy moment włączenia w Kapłaństwo Chrystusa, mianowicie nałożenie rąk, poprzedzony jest śpiewem Litanii do Wszystkich Świętych⁵. Papież zwraca uwagę na fakt, że droga kapłaństwa nie jest drogą samotności, ale drogą, na której wraz z prezbiterem idzie rzesza świętych. Jest on także wspomagany w swojej posłudze obecnością świętych żyjących⁶.

W centrum obrzędu święceń jest starożytny gest nałożenia rąk⁷. Papież podkreśla, że jest to główny gest obrzędu sakramentu święceń, przez który

² Tenże. *Bądźcie ludźmi modlitwy i apostołami Chrystusa. Spotkanie z kapłanami i diakonami stałymi*. Fryzyna. „L'Osservatore Romano” 27:2006 nr 11 s. 32.

³ W dokumencie o kapłaństwie katolickim, który koresponduje ze słowami Papieża, Międzynarodowa Komisja Teologiczna zauważa, że przez święcenia prezbiter nie otrzymuje wyłącznie funkcji zewnętrznej, ale przede wszystkim radykalne uczestnictwo w kapłaństwie Chrystusa. W ten sposób może on reprezentować Jezusa Chrystusa, przewodząc wspólnocie. Międzynarodowa Komisja Teologiczna. *Kapłaństwo katolickie* (1970). Teza 4. W: *Od wiary do teologii. Dokumenty Międzynarodowej Komisji Teologicznej 1969-1999*. Red. J. Królikowski. Kraków: Wydawnictwo Księży Sercanów 2000 s. 14.

⁴ Por. B e n e d y k t XVI. *Zbliżajcie ludzi do Serca Dobrego Pasterza. Msza św. i święcenia kapłańskie w Światowy Dzień Modlitw o Powołania*. „L'Osservatore Romano” 27:2006 nr 8 s. 30-31.

„Przez święcenia udzielany jest prezbiterom sakrament, w którym «dzięki namaszczeniu Ducha Świętego zostają naznaczeni szczególnym znamieniem i tak upodobniają się do Chrystusa Kapłana, aby mogli działać w zastępstwie Chrystusa Głowy»” (*Obrzędy święceń biskupa, prezbiterów i diakonów*. Katowice: Księgarnia św. Jacka 1999², nr 101).

⁵ W trakcie śpiewu litanii kandydaci na prezbiterów leżą krzyżem (*prostratio*).

⁶ Por. B e n e d y k t XVI. *Bądźcie ludźmi modlitwy i apostołami Chrystusa* s. 32.

⁷ W *Obrzędach święceń biskupa, prezbiterów i diakonów* zwraca uwagę szczególny charakter nałożenia rąk i modlitwy święceń. „Święceń udziela się przez nałożenie rąk biskupa i modlitwę, w której biskup błogosławi Boga oraz błaga o dar Ducha Świętego do pełnienia posługi. W świetle tradycji, poświadczonej zwłaszcza przez liturgiczne obrzędy i praktykę Kościoła tak na Wschodzie jak i na Zachodzie, okazuje się, że przez nałożenie rąk i modlitwę święceń jest udzielany dar Ducha Świętego i wyciśnięte święte znamię, dzięki czemu biskupi, prezbiterzy i diakoni, każdy na swój sposób, zostają upodobnieni do Chrystusa. Nałożenie rąk i modlitwa święceń stanowią istotny element każdego święceń, przy czym modlitwa błogosławieństwa i prośby określa znaczenie nałożenia rąk” (nr 6-7).

„Przez nałożenie rąk biskupa i modlitwę święceń zostaje udzielony kandydatom dar Ducha Świętego do pełnienia urzędu posługiwania prezbiterów. Następujące słowa należą do istoty święceń i dlatego są wymagane do ważności aktu: «Prosimy Cię, Ojczy wszechmogący, daj tym

kandydaci otrzymują godność kapłańską. Gest ten jest prośbą skierowaną do Boga przez biskupa, aby wylał na przyjmującego święcenia Ducha Świętego i przemienił go, konsekrował, czyniąc uczestnikiem Chrystusowego kapłaństwa⁸. Benedykt XVI, jako kardynał, głosił podczas jednego z wykładów, że forma sakramentalna po włożeniu rąk⁹ wyraża prawdę, „że Kościół nie udziela władzy mocą własnego prawa, tak jak świecka instytucja, lecz że jest on sam dziełem Ducha Świętego, z którego darów nieustannie żyje. Kościół wyprasza od Niego to, że sam Duch Święty uzdalnia człowieka do swej służby, gdyż tylko On może to uczynić. Jako dar udzielany przez Ducha Świętego, w odpowiedzi na modlitwę błagalną Kościoła, staje się kapłaństwo sakramentem”¹⁰. Wyjaśniając znaczenie gestu nałożenia rąk, papież widzi w nim moc, przez którą Chrystus bierze wyświęcanego w swoje posiadanie. Zbawiciel przez gest posługi biskupa, zapewnia nowo święconego prezbitera o swojej bliskości, o niezwykłej relacji, jaka mocą sakramentu rodzi się między Nim a kapłanem¹¹. Przez ten gest liturgiczny Chrystus bierze kapłana w swoją szczególną opiekę. Jest on ukryty w dłoniach i w Sercu Chrystusa¹². Tę relację teologia określa dwoma terminami

swoim sługom godność prezbiteratu; odnów w ich sercach Ducha świętości, niech wiernie pełnią przyjęty od Ciebie, Boże, urząd posługiwania kapłańskiego drugiego stopnia i przykładem swojego życia pociągają innych do poprawy obyczajów” (nr 112).

⁸ Por. Benedykt XVI. *Bądźcie «sługami miłości». Msza św. i święcenia kapłańskie.* „L'Osservatore Romano” 29:2008 nr 6 s. 45.

⁹ Istotę sakramentu określił Pius XII w konstytucji apostolskiej *Sacramentum Ordinis* z 1947 r. W dokumencie tym czytamy, że „jedyną materią wyższych święceń diakonatu, prezbiteratu i biskupstwa jest nałożenie rąk; formą zaś są słowa określające dokładniej zastosowanie tej materii, czyli słowa, które jednocześnie wyrażają skutki sakramentalne - mianowicie władzę kapłańską i łaskę Ducha Świętego - i które przez Kościół za takie zostały uznane i jako takie są używane” (Pius XII. Konstytucja apostolska *Sacramentum ordinis*. AAS 40:1948 s. 5-7).

¹⁰ J. Ratzinger. *Nauka Kościoła o Sacramentum ordinis*. W: *Kapłaństwo*. (Kolekcja Communio nr 3). Poznań-Warszawa: Pallottinum 1988 s. 67. Na błagalny charakter gestu nałożenia rąk i modlitwy święceń zwraca uwagę B. Testa. Autor ten zauważa, że gest ten i modlitwa wyrażają prośbę do Boga o wylanie daru Ducha Świętego, aby wyświęcony został umocniony łaską i otrzymał urząd, budujący Kościół. Ponadto mówią o tym, że wyświęcony kapłan przynależy do Chrystusa i jest od Niego zależny. Otrzymuje on bowiem szczególną łaskę, która wskazuje na jego całkowite odniesienie do Chrystusa. Wskazuje także, że formuły konsekuracyjne wzywają wiernych, aby oczekiwali zbawienia nie od szafarza, ale od Chrystusa. B. Testa. *Sakramenty Kościoła*. Poznań: Pallottinum 1998 s. 315-316.

¹¹ Por. Benedykt XVI. *Nasze ręce niech się staną rękami Chrystusa*. Msza św. *Krzyżma w Wielki Czwartek*. „L'Osservatore Romano” 27:2006 nr 5 s. 11.

¹² Por. Tenże. *Przemówienie Benedykta XVI podczas spotkania z duchowieństwem. 25 maja 2006 r. Warszawa, Archikatedra pw. Świętego Jana Chrzyciciela*. W: *Trwajcie mocni w wierze. Benedykt XVI w Polsce*. Kraków: Wydawnictwo M 2006 s. 26.

*character sacerdotalis*¹³ i *character sacramentalis*¹⁴, która oznacza, że kapłaństwo, podobnie jak chrzest i bierzmowanie, wyciska niezatarte znamię¹⁵.

W jednym z wykładów kardynał Ratzinger stwierdza, że nałożenie rąk połączone z modlitwą nie jest rytym odizolowanym od Kościoła, poprzez który można by, pomijając Kościół, wejść w sukcesję Apostołów. Gest ten jest wyrazem kontynuacji Kościoła, która stanowi przestrzeń przekazu jednej i tej samej Ewangelii. Cały nacisk spoczywa tu na nieprzerwanej identyczności Tradycji, która utrzymywana jest w jedności Kościoła. Ta identyczność wyraża się w znaku nałożenia rąk. Dlatego gest ten odbywa się w Kościele i dzięki niemu żyje¹⁶.

Papież zauważa, że nałożenie rąk wyznacza początek misji kapłana, rodzący się nie za sprawą magii, ale misterium. W tym geście spotykają się ze sobą wolność Boga, działająca mocą Ducha Świętego i wolność człowieka. Sam gest jest obrazem tego spotkania. Kościół, w osobie biskupa wkładającego dłoń i wypowiadającego modlitwę święceń, prosi Ducha Świętego, by dokonał On konsekracji kandydata, który klęcząc „poddaje się nałożeniu rąk i powierza się temu pośrednictwu”¹⁷. Przez biskupa sam Chrystus nakłada ręce¹⁸. Te słowa papieża odzwierciedlają naukę Vaticanum II, który naucza, że „Bóg, który jedynie jest święty i sam uświęca, zechciał wziąć sobie jako towarzyszy i pomocników ludzi, by służyli pokornie dziełu uświęcania. Stąd prezbiterów wyswięca Bóg przez posługę biskupa, aby stawszy się w szczególny sposób uczestnikami kapłaństwa Chrystusowego, przy sprawowaniu świętych czynności działali jako słudzy Tego, który swe kapłańskie zadanie przez swojego Ducha wykonuje stale dla nas w liturgii” (DK 5).

¹³ Theodor Schneider, analizując naukę Kościoła o *charakterze*, podkreśla, że ów charakter jest znakiem pokory. Kapłan, przyjęty na służbę przez Chrystusa, staje się Jego narzędziem, sługą Bożym, pomimo faktu, że jest grzesznikiem. Funkcja kapłana nie zależy od jego osobistej świętości, gdyż urząd, jaki sprawuje prezbiter, jest urzędem dla wspólnoty, a nie dla niego samego. *Character sacerdotalis* oznacza przyporządkowanie kapłana i pełnionej przezeń posługi Kościołowi. Niezatarte znamię sakramentalne jest wyrazem i pewnością wierności Boga. Bóg ściśle łączy się z Kościołem w taki sposób, że ludzka grzeszność nie burzy tego harmonijnego związku. T. S c h n e i d e r. *Znaki obecności Pana. Zarys sakramentologii*. Wrocław 1990 s. 288-289. Zob. D. Z i e l o n k a. *Character sacerdotalis w ujęciu Josepha Ratzingera*. „Studia Salvatoriana Polonica” 2008 t. 2 s. 123-132.

¹⁴ Zob. J. R a t z i n g e r. *Głosiciele Słowa i słudzy Waszej radości. Teologia i duchowość sakramentu święceń*. Red. K. Gózdź, M. Górecka. Lublin: TN KUL 2012 s. 359-363.

¹⁵ Por. KK 21; 28; DK 2; KKK 1563; 1582. Pośrednio także w nr. 1570.

¹⁶ Por. R a t z i n g e r. *Nauka Kościoła o Sacramentum ordinis* s. 72.

¹⁷ Por. B e n e d y k t XVI. *Bądźcie «sługami miłości»* s. 45.

¹⁸ T e n ż e. *Kapłan musi czuwać, żeby świat był wrażliwy na Boga. Msza św. Krzyżma w Wielki Czwartek*. „L'Osservatore Romano” 29: 2008 nr 5 s. 6.

Gest nałożenia rąk, według Biskupa Rzymu, jest streszczeniem całego biegu życia prezbitera. Zawiera się w nim moment odpowiedzi na głos powołującego Chrystusa: „Pójdź za Mną”. Przez sakramentalną zaś posługę biskupa Zbawiciel podaje rękę, która podtrzymuje go i prowadzi. Papież zachęca, aby nieustannie powracać do tego najważniejszego momentu początku kapłaństwa. Wzywa, aby zawsze kierować na nowo wzrok na Chrystusa i wyciągać do Niego swoje ręce. Nieustanne zadanie prezbitera polega na pozwalaniu Chrystusowi ujmować się za dłonie, gdyż w taki sposób można służyć życiu, które jest mocniejsze od śmierci i służyć miłości, która jest silniejsza od nienawiści¹⁹.

KONSEKRACJA

Przez sakrament święceń prezbiter zostaje mocą Ducha Świętego konsekrowany, czyli włączony do służby Bogu i do budowania Jego królestwa²⁰. Benedykt XVI wskazuje, że konsekracja wyjaśnia, na czym polega kapłaństwo: „jest to przeniesienie prawa własności, odebranie światu i podarowanie Bogu”²¹. Dekret *Presbyterorum ordinis* to przeniesienie prawa własności nazywa wydzieleniem ze wspólnoty Ludu Bożego, które nie ma na celu separacji od ludzi, ale całkowite poświęcenie się dziełu, do którego Pan powołuje (DK 3)²². Sakrament święceń utożsamiony jest przez papieża ze starotestamentalnym ofiarowaniem człowieka Bogu, czyli jego poświęceniem. W jednej z homilii podczas Mszy Świętej Krzyżma Biskup Rzymu wyjaśnia, że poświęcenie czegoś lub kogoś oznacza ofiarowanie tej rzeczy bądź osoby Bogu na własność. Chodzi tu o swego rodzaju

¹⁹ Por. B e n e d y k t XVI. *Nasze ręce niech się staną rękami Chrystusa* s. 11.

²⁰ Por. T e n ż e. *Bądźcie znakiem odnowy dla ludu Bożego. Msza św. z biskupami, duchowieństwem, seminarzystami, nowicjuszami i nowicjuskami w St. Mary's Cathedral*. „L'Osservatore Romano” 29:2008 nr 9 s. 22.

²¹ T e n ż e. *Celebrując Eucharystię, kapłani torują drogę modlitwie współczesnych ludzi. Msza św. Krzyżma w Wielki Czwartek*. „L'Osservatore Romano” 30:2009 nr 6 s. 19.

²² Konsekracja i misja są, zdaniem B. Testy, kluczowymi terminami, określającymi sakrament święceń. Wskazują one na przyjęcie święceń, zanurzenie się w nich oraz na fakt bycia posłanym w celu wypełnienia mandatu powierzonego przez Pana, którym jest przekazywanie zbawienia. Ponadto konsekracja mówi o tym, że sam Bóg jest sprawcą święceń. On, który powołuje, przyjmuje całą osobę, z jej dyspozycyjnością do służby i głoszenia Chrystusa człowiekowi. T e s t a. *Sakramenty Kościoła* s. 304-305. Z kolei J.E. Bifet odnośnie poruszanego kontekstu podkreśla, że „termin «konsekracja» oznacza całkowitą przynależność do Chrystusa, tj. bycie «oderwanym» od wszelkich uwarunkowań w celu całkowitego zaangażowania się w pełnienie «misji»” (J.E. B i f e t. *Duchowość kapłańska. Słudzy Dobrego Pasterza*. Kraków: Wydawnictwo Homo Dei 2009 s. 21). Por. także DK 2.

wydzielenie z tego, co nasze, co należy do świata, i przeniesienie w sferę Boga w taki sposób, aby kapłan nie należał do porządku świata, ale by był całkowicie Boży. Konsekracja prezbitera oznacza zatem wyłączenie go ze świata i powierzenie Bogu²³. Sprawia, że żyjąc w świecie, nie należy do świata i do siebie, ale zostaje zanurzony w Bogu. Papież nazywa to wyrzeczenie ofiarą – prezbiter przestaje być swoją własnością, stając się własnością Boga. Chodzi tu o wyjście z kontekstu życia świata i wyodrębnienie dla Boga. Oddanie Bogu można tu rozumieć jako możliwość reprezentowania innych ludzi. Przez poświęcenie zostaje on uwolniony od zależności świata (choć w nim pozostaje) oraz ofiarowany Bogu i przez to ma być do Jego dyspozycji i do dyspozycji wszystkich²⁴.

Podczas pielgrzymki do Francji w 2008 r. Benedykt XVI przypomniał słowa Jana Pawła II ogłoszone w Paryżu w 1980 r. Papież Polak stwierdził, że „zawsze trzeba, ażeby w Kościele byli owi wzięci spośród ludzi, których Chrystus w szczególny sposób postanawia dla ludzi i posyła do ludzi”²⁵.

Konsekracja, która dokonuje się przez sakrament święceń, jest powiedzeniem Bogu „tak” przez kapłana. Papież Benedykt XVI odwołuje się do Izajaszowego „Oto ja” (por. Iz 6, 8)²⁶. Owo „tak” (łac. *adsum*) nie jest jednorazowym aktem. Papież z naciskiem wskazuje, że „to wielkie «tak» musi być realizowane dzień po dniu poprzez liczne drobne wyrzeczenia i akceptacje”²⁷. Wypowiedziane podczas święceń kapłańskich „tak” oznacza gotowość poświęcenia się Chrystusowi, bycie do Jego dyspozycji. Oddać się do dyspozycji Jezusa to pozwolić, aby On włączył

²³ W świetle papieskiego nauczania warto przywołać w tym miejscu słowa abpa S. Nowaka, który we *Wprowadzeniu do Dekretu o posłudze i życiu prezbiterów* napisał, że nauka soborowa wyraźnie akcentuje stosunek prezbitera do świata. Jest on wzięty z ludzi i postawiony dla ludzi, żyje wśród nich jako brat (por. DK 3). Abp Nowak wskazuje, że chodzi tu o świat nie w sensie pejoratywnym, określanym jako pożądlivość ciała, oczu i pycha żywota (por. 1 J 2, 15-17), ale o świat rozumiany w sensie egzystencjalnym, w którym kapłan powinien być świadkiem Chrystusa wśród ludzi, dzieląc zwyczajnie warunki ich życia. Dekret o posłudze i życiu prezbiterów *Presbyterorum ordinis* stwierdza, że kapłan nie mógłby być sługą Chrystusa, gdyby nie był świadkiem innego życia niż ziemskie, ale także gdyby nie rozumiał warunków życia ludzi, którym ma służyć. Posługa kapłańska wymaga, by prezbiter z jednej strony nie upodabniał się do świata, z drugiej zaś, aby żył wśród ludzi jako dobry pasterz, znając swe owce i by doprowadzał je do jedynego Pasterza (por. DK 3).

²⁴ Por. Benedykt XVI. *Celebrując Eucharystię, kapłani torują drogę modlitwie współczesnych ludzi* s. 19.

²⁵ Tenże. *Homilia Benedykta XVI podczas Mszy św. na Placu Inwalidów. W: Ojciec Święty Benedykt XVI. „Przyjdźcie pić z tego źródła i się w nim obmyjcie!”*. Podróż apostołska Benedykta XVI do Francji z okazji 150. rocznicy objawień w Lourdes. Kraków: Wydawnictwo AA 2008 s. 75.

²⁶ Tenże. *Kapłan musi czuć, żeby świat był wrażliwy na Boga* s. 6.

²⁷ Tenże. *Celebrując Eucharystię, kapłani torują drogę modlitwie współczesnych ludzi* s. 20.

w swoje bycie „dla wszystkich”. Papież konkluduje, że kapłan, będąc z Chrystusem, może naprawdę być „dla wszystkich”²⁸.

SYMBOLIKA SZAT KAPŁAŃSKICH

W nauczaniu o tożsamości prezbitera papież Benedykt odwołuje się ponadto do obrzędu włożenia szat, który następuje zaraz po najważniejszym momencie święceń. Chodzi tu o przyobleczenie się w Chrystusa. Papież odnosi tę rzeczywistość do sakramentu chrztu, przypominając, że teologia chrzcielna „powraca w nowy sposób i z nową mocą podczas święceń kapłańskich”²⁹. W sakramencie chrztu wręcenie białej szaty nowo ochrzczoneму symbolizuje przyobleczenie się w Chrystusa³⁰. W sakramencie święceń nałożenie szat ma podobną symbolikę. Papież zwraca uwagę, że chodzi tu o rzeczywistość „nowej szaty”, którą możemy namacalnie dotknąć. Ta rzeczywistość to przyobleczenie się w Chrystusa, oddanie się Jemu tak, jak On się nam oddaje. Aktualizuje się ono za każdym razem, gdy prezbyter wkłada szaty liturgiczne i sprawuje Mszę Świętą. Ubrany w szaty niejako „mówi”, że jest obecny we wspólnocie eucharystycznej „w imieniu Kogoś innego”. Benedykt XVI zachęca, aby nałożenie szat uczynić czymś więcej aniżeli tylko zewnętrznym gestem. Przez ten znak dokonuje się bowiem aktualizacja „tak”, wypowiedzianego przez prezbitera w momencie święceń³¹.

Biskup Rzymu, analizując niektóre elementy stroju liturgicznego prezbitera, czyni refleksję odnośnie do jego posługi. Przywołuje modlitwy, które towarzyszyły niegdyś przy nakładaniu stroju liturgicznego. Swą medytację Benedykt XVI rozpoczyna od humerału³², który prezbyter wkłada pod albę. Odwołując się

²⁸ Tenże. *Prośmy Boga, aby przyoblekł nas w szatę miłości. Msza św. Krzyżma w Wielki Czwartek*. „L'Osservatore Romano” 28:2007 nr 5 s. 21.

²⁹ Tamże.

³⁰ *Obrzędy Chrztu Dzieci. Dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*. Katowice: Księgarnia św. Jacka 2010³ nr 64.

³¹ B e n e d y k t XVI. *Prośmy Boga, aby przyoblekł nas w szatę miłości* s.21.

³² Wkładaniu humerału towarzyszyła modlitwa: „Włóż, Panie, na głowę moją przyłbicę zbawienia dla odpędzenia napaści szatańskich”. Bł. abp Julian Nowowiejski w swoim *Wykładzie Liturgii Kościoła Katolickiego*, wyjaśniając znaczenie tej modlitwy, przywołuje Hugona od św. Wiktora, który nauczał, że przez użycie humerału „okrywamy głowę, która jest siedliskiem wszystkich zmysłów, abyśmy służyli Bogu z nadzieją dóbr wiecznych; otaczamy nim szyję, przez którą głos przechodzi, abyśmy go strzegli dla nadziei dóbr wiecznych, iżby się tylko na chwałę Boga odzywał. Okrywamy ramiona, na których się noszą ciężary, abyśmy nauczyli się znosić cierpliwie jarzmo Pańskie; ściskamy nasze piersi sznurkami humerału, abyśmy powściągnęli

do tradycji mniszej, papież widzi humerał jako symbol dyscypliny zmysłów i myśli, która jest niezbędna do dobrego sprawowania Mszy Świętej³³. Benedykt XVI, rozważając w tym kontekście znaczenie humerału, wskazuje, że kapłan winien oczyszczać myśli z codziennych trosk i pragnień, z niepotrzebnych rozproszeń. Kapłańskie serce musi posłusznie otwierać się na Boże słowo i być skupione na modlitwie Kościoła, która nadaje kierunek myślom i zmysłom. Oczy kapłana winny być zwrócone na Pana, który przychodzi. Papież dodaje, że kapłan przez właściwe rozumienie i pielęgnowanie *ars celebrandi*, przez bycie z Panem, przez słuchanie, mówienie i działanie będzie mógł pociągnąć innych do komunii z Chrystusem³⁴.

Kolejnym istotnym elementem liturgicznego stroju kapłana, na który zwraca uwagę papież, jest alba³⁵. Benedykt XVI zauważa, że modlitwa towarzysząca niegdyś wkładaniu alby przywołuje na myśl odświętne ubranie, jakie ojciec dał marnotrawnemu synowi, gdy ten wrócił do domu brudny i obszarpany (por. Łk 15, 22). Dalej podkreśla potrzebę uświadomienia sobie małości i niedoskonałości względem Chrystusa. Ukazuje tu Chrystusa, który jako jedyny jest w stanie dać odświętne szaty i uczynić godnym przewodniczenia Jego ofierze i uczcie. Papież, odwołując się także do Apokalipsy św. Jana, widzi we wspomnianej modlitwie sto czterdzieści cztery tysiące wybranych, którzy ubrani w białe szaty, byli godni oglądania Boga. Godność ta nie dokonała się za sprawą zasług wybranych, ale dzięki opłukaniu szat we krwi Baranka (por. Ap 7, 9. 14). Benedykt XVI zachęca ponadto, aby przy zakładaniu alby pamiętać o tym, że Chrystus cierpiał także za kapłanów. Jego Ofiara sprawia, że kapłan może reprezentować Najwyższego Kapłana i być świadkiem Jego światłości, albowiem krew Baranka, czyli miłość Ukrzyżowanego, wybiela brud ludzkich szat, oświeca ciemności duszy i przemienia je w światło Pana³⁶.

Szatą właściwą prezbiterowi jest ornat. Modlitwa towarzysząca jego wkładaniu mówi, że „jest on symbolem jarzma Pana, które on [...] kapłanom nałożył”³⁷.

myśli niesprawiedliwe i niepożyteczne” (A.J. Nowowiejski. *Wykład Liturgii Kościoła Katolickiego*. T. II. Warszawa: Instytut Summorum Pontificum brw. [Reprint wydania 1902 r.] s. 155).

³³ B e n e d y k t XVI. *Prośmy Boga, aby przyoblekł nas w szatę miłości* s. 22.

³⁴ Tamże.

³⁵ Bł. abp Nowowiejski podaje, że sens i wymowa alby jest przede wszystkim oparta na barwie i tkaninie, z której jest wykonana. Bardzo jasno znaczenie alby wyraża modlitwa, którą kapłan odmawia przy jej wkładaniu: „Ubiel, mię, Panie, i oczyść serce moje, abym w krwi Baranka ubielony, wiekuistego wesela zażył” (*Wykład Liturgii Kościoła Katolickiego* t. II s. 169).

³⁶ B e n e d y k t XVI. *Prośmy Boga, aby przyoblekł nas w szatę miłości* s. 22.

³⁷ Tamże.

Modlitwa ta³⁸, zdaniem Benedykta XVI, przypomina nam polecenie Jezusa, aby nieść Jego jarzmo i uczyć się od Niego cichości i pokory (por. Mt 11, 29). Papież jednoznacznie stwierdza, że „nieść jarzmo Pana, znaczy przede wszystkim uczyć się od Niego [...] łagodności i pokory – pokory Boga, która wyraża się w Jego człowieczeństwie”³⁹. Przykład Chrystusa, który wszystko wziął na siebie, który sam doświadczył posłuszeństwa, słabości, bólu, wszelkich ciemności, ma uświadomić kapłanowi, że wszelkie ludzkie skargi, milkną. Jarzmo Pańskie, które symbolizuje ornat, oznacza miłować z Chrystusem. Papież wyraźnie zaznacza, że im bardziej kapłan będzie Go kochał, tym lżejsze stanie się pozornie ciężkie Chrystusowe jarzmo⁴⁰.

NAMASZCZENIE OLEJEM

Do obrzędów sakramentu święceń należy jeszcze inny znak, który wskazuje na działanie Ducha Świętego, mianowicie namaszczenie olejem świętego Krzyżma. Chrystus przez biskupa namaszcza kapłańskie dłonie, są one bowiem narzędziem ludzkiego działania i symbolem zmagania się ze światem. Gest namaszczenia dłoni prezbitera wyraża pragnienie Jezusa, aby były one Jego rękami. Chce, aby nie były już narzędziem zawłaszczania sobie rzeczy, ludzi i świata, ale by przekazywały Boski dotyk. Chrystus pragnie uczynić namaszczone kapłańskie dłonie narzędziami służby. Chce, by były one wyrazem posłannictwa prezbitera, będącego Jego poręczycielem. Namaszczone dłonie mają być znakiem obdarowywania, znakiem twórczego i pełnego miłości kształtowania świata. Namaszczenie jest swego rodzaju pieczęcią, wyrażającą wezwanie do bycia w dyspozycji Boga⁴¹.

Olej jest symbolem Ducha Świętego i odsyła nas do Chrystusa. Papież zwraca uwagę, że słowo „Chrystus” oznacza „Namaszczony”⁴². Biskup Rzymu podkreśla, że znak oleju i namaszczone dłonie prezbitera wyrażają jego uczestnictwo w namaszczeniu Chrystusa. Przywołuje ponadto greckie brzmienie słowa olej – *ἐλαίον* [*elaion*], wskazując, że w starożytności często łączono to słowo z innym

³⁸ „Panie, który powiedziałaś: Jarzmo moje jest słodkie i ciężar mój lekki; daj mi go tak nosić, abym posiadał łaskę Twoją” (N o w o w i e j s k i. *Wykład Liturgii Kościoła Katolickiego* s. 258).

³⁹ B e n e d y k t XVI. *Prośmy Boga, aby przyoblekł nas w szatę miłości* s. 22.

⁴⁰ Por. tamże.

⁴¹ Por. T e n ż e. *Nasze ręce niech się staną rękami Chrystusa* s. 11; T e n ż e. *Przemówienie Benedykta XVI podczas spotkania z duchowieństwem* s. 26.

⁴² Por. T e n ż e. *Bądźmy prawdziwymi chrześcijanami, godnymi tego miana. Msza św. Krzyżma w Wielki Czwartek*. „L’Osservatore Romano” 32:2011 nr 6 s. 32.

greckim terminem – *ἔλεος* [*eleos*], oznaczającym miłosierdzie. W tym kontekście Biskup Rzymu zauważa, że namaszczenie na kapłana oznacza misję niesienia Bożego miłosierdzia⁴³.

Spojrzenie na istotę sakramentu święceń prezbiteratu w świetle jego liturgii pozwala nam odczytać treść i sens posługi kapłana względem ludu Bożego. Przesłanie papieża Benedykta XVI jasno ukazuje kapłana jako tego, który, jak znak sakramentalny, uobecnia, zapowiada i przypomina Chrystusa. Istota kapłaństwa to radykalne zakorzenienie w Chrystusa. Według Benedykta XVI tożsamość kapłańska jest na wskroś chrystocentryczna. Za sprawą znaku sakramentalnego dokonuje się istotna zmiana. Odtąd jego życie i posługa będzie poddyktowana stylem życia Jezusa, będzie służbą światu na wzór Jezusa.

LITERATURA DODATKOWA

- A r a s z c z u k S.: Duchowość kapłańska. „Roczniki Teologiczne” 49:2002 z. 8 s. 45-52.
- C i e ś l i k P.: Prezbiter jako sługa w świetle odnowionego po Soborze Watykańskim II Pontyfikatu Rzymskiego. Studium teologiczno-liturgiczne. Warszawa: UKSW 2010/2011.
- C i e ś l i k P.: Prezbiter jako sługa. Sandomierz: Wydawnictwo Diecezji Sandomierskiej 2011.
- C z e r w i k S.: Tożsamość i posługiwanie kapłana według „Lex orandi” typicznego wydania obrzędów święceń z roku 1990 oraz jego polskiej edycji z roku 1999. „Roczniki Teologiczne” 49:2002 z. 8 s. 17-43.
- G r e g e r P.: Pasterska służba we wspólnocie Kościoła na podstawie liturgii sakramentu święceń. „Bielsko-Żywieckie Studia Teologiczne” 12:2011 s. 69-78.
- J a g o d z i ń s k i M.: Trwały skutek przyjęcia sakramentu święceń. „Collectanea Theologica”. 74:2004 z. 3 s. 77-89.
- K r a k o w i a k Cz.: Kapłan reprezentuje czyli uobecnia Chrystusa, głowę Kościoła. W: *Ante Deum stantes*. Red. S. Koperek. Kraków: Wydawnictwo PAT UNUM 2002 s. 301-316.
- K r a k o w i a k Cz.: Święcenia prezbiterów w Pontyfikale rzymskim z 1990 roku. W: *Kapłan pośród ludu kapłańskiego*. (Homo meditans XIV). Red. W. Słomka, J. Misiurek. Lublin: TN KUL 1993 s. 97-98.
- K w i a t k o w s k i D.: Święcenia prezbiterów w Pontyfikale Rzymskim z 1990 roku. „Roczniki Teologiczne” 49:2002 z. 8 s. 111-144.
- M a t w i e j u k K.: Prezbiterat w świetle obrzędów święceń. W: *Sacerdos alter Christus*. Kapłan w życiu i posłudze Kościoła na progu trzeciego tysiąclecia. Księga jubileuszowa z okazji siedemdziesiątych urodzin ks. prof. zw. dr. hab. Władysława Nowaka. Red. S. Ropiak. Olsztyn: Wydział Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie 2010. s. 149-159.
- S t e f a ń s k i J.: Kalendarium prac nad pierwszym i drugim wydaniem typicznym Pontyfikatu Rzymskiego *De ordinatione* z 1968 i 1990 roku. „Roczniki Teologiczne” 49:2002 z. 8 s. 65-96.

⁴³ Por. T e n z e. *Nieśmy światu radość płynącą z prawdy o Bogu z nami*. Msza św. Krzyżma w Wielki Czwartek. „L'Osservatore Romano” 31:2010 nr 6 s. 27.

PRESBYTER'S IDENTITY
IN THE LIGHT OF SELECTED HOMILIES BY BENEDICT XVI (2005-2011)

S u m m a r y

The teaching of Benedict XVI during the celebration of Holy Orders or during other celebrations confirms the theological truth about the central role of laying hands and prayer in the rites of Holy Orders. The pope puts emphasis on the complete submersion of the presbyter into Christ and His life. This entails participating in the mission that Christ assigned to his disciples. Through the Sacrament of Holy Orders, the presbyter is anointed and consecrated, that is sacrificed to God. This translates onto his being at full disposal to God and the Church. The presbyter should confirm this disposal each day of his service. In his reflection on the meaning of the rites of Holy Orders (vesting and anointing of hands), the pope points out an analogy between the Sacrament of Baptism and of Holy Orders. Vesting of the new clothes is vesting of Christ. These new garments also confirm the ordinand's saying "yes" to the Saviour through his participation in the Sacrament. The analysis of prayers that formerly accompanied the rite of vesting helps assess the spiritual discipline of the presbyter, which is needed if he is to remain an authentic witness and servant of Christ. The presbyter's instruments of service are his hands, anointed with the oil of holy chrism. These hands are responsible for passing the Divine touch to the world. The rite of anointing makes the presbyter participate in the act of anointing of Christ.

Translated by Konrad Klimkowski

Słowa kluczowe: sakrament święceń, prezbiter, nałożenie rąk, modlitwa święceń, konsekracja, namaszczenie, szaty kapłańskie.

Key words: sacrament of Orders, priest, imposition of hands, prayer of ordination, consecration, anointing, sacerdotal garments.